

IN.EM.Y. – ΕΣΕΕ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΣΕΕ

ΠΕΤΡΑΚΗ 8, Τ.Κ. 105 63 - ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ: 210.32.59.200, FAX: 210.32.59.209

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Ο προσδιορισμός του κατώτατου μισθού

*Αξιολόγηση του κατώτατου μισθού και ημερομισθίου στο πλαίσιο του
Ν.4172/2013*

03 Φεβρουαρίου 2023

Σύνοψη

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης του υφιστάμενου θεσμοθετημένου κατώτατου μισθού (Ν. 4172/2013, ΦΕΚ Α' 167), το ΙΝ.ΕΜ.Υ. της ΕΣΕΕ καταθέτει το παρόν υπόμνημα. **Ωστόσο, πάγια θέση του ΙΝ.ΕΜ.Υ. -ΕΣΕΕ είναι ότι η διαμόρφωση του κατώτατου μισθού πρέπει να προκύπτει ως το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στους κοινωνικούς εταίρους με την υπογραφή της ΕΓΣΣΕ.** Όπως έχει αποδειχτεί, ο συγκεκριμένος τρόπος καθορισμού των κατώτατων αμοιβών διασφάλιζε την κοινωνική συνοχή και την οικονομική δημοκρατία, αφού εξισορροπούσε αποτελεσματικά τις αντίρροπες θέσεις εργοδοτών και εργαζομένων, και ελαχιστοποιούσε τις αναταράξεις στην παραγωγική διαδικασία, χωρίς να επηρεάζει αρνητικά την ανταγωνιστικότητα.

Το 2022 η εγχώρια οικονομία αναμένεται να καταγράψει μεγέθυνση που θα κυμανθεί περί το 6,0% διατηρώντας την ανοδική της πορεία μετά τη συρρίκνωση του 2020 εξαιτίας της πανδημίας του κορωνοϊού. Η απασχόληση το 2022 ενισχύθηκε κατά 6,4% από 1,9% πέρυσι ενώ το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε σε 12,4% από 15,8% το 2021, στο χαμηλότερο επίπεδο από την έναρξη της κρίσης χρέους. Οι προοπτικές της εγχώριας οικονομίας για το 2023 παραμένουν θετικές (μικρή μεγέθυνση ύψους 1,0% χωρίς μεταβολές στην ανεργία), ιδιαίτερα όταν συγκριθούν με εκείνες άλλων χωρών της Ε.Ε. Κρίσιμος αναμένεται να είναι ο ρυθμός απορρόφησης των ευρωπαϊκών πόρων (π.χ. ΕΣΠΑ 2021-2027) αλλά και η έκταση της υλοποίησης των επενδύσεων και των μεταρρυθμίσεων που προβλέπονται για το 2023 από το «Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας».

Ωστόσο, οι πολύ ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) έχουν αρνητικό αντίκτυπο στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών στην Ελλάδα και φυσικά στην αγοραστική τους δύναμη όπως και στο βιοτικό τους επίπεδο. Για τις επιχειρήσεις, η διόγκωση των τιμών (ιδίως στην ενέργεια) ωθούν ανοδικά το κόστος λειτουργίας τους όπως επίσης και τις τιμές των προμηθευτών και σε τελική ανάλυση αυξάνουν τις τελικές τιμές διάθεσης προϊόντων και υπηρεσιών προς τους καταναλωτές. Την ίδια στιγμή, η νομισματική πολιτική αυστηροποιείται επιβαρύνοντας περαιτέρω το κόστος δανεισμού/ εξυπηρέτησης υφιστάμενων δανείων. Επιπρόσθετα, οι επιπτώσεις από τον πόλεμο στην Ουκρανία και τις γενικότερες γεωπολιτικές εντάσεις επιδεινώνουν το οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον, διευρύνουν την αβεβαιότητα και αναβάλλουν/ ακυρώνουν επενδύσεις. Ως εκ τούτου, οι

επιχειρήσεις βρίσκονται πλέον υπό τριπλή πίεση: Η πρώτη απορρέει από τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος και συνακόλουθα της κατανάλωσης, η δεύτερη από τη διόγκωση του λειτουργικού κόστους, των τιμών των προμηθευτών και του κόστους δανεισμού και η τρίτη από την αβεβαιότητα του επιχειρηματικού και καταναλωτικού κλίματος.¹

Επίσης, δεν μπορούν να μην ληφθούν υπόψη οι δευτερογενείς επιπτώσεις μιας αύξησης του κατώτατου μισθού στο σύνολο των αμοιβών, ιδιαίτερα όσων είναι μεν υψηλότερες αλλά κοντά στον κατώτατο καθώς μια αύξηση του κατώτατου μισθού έχει αντίκτυπο στο μέσο μισθό του ιδιωτικού τομέα. Για το λόγο αυτό, μια πιθανή ενίσχυση του κατώτατου μισθού θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να αποφευχθεί ένα ανοδικό σπирάλ μισθών-τιμών το οποίο θα επηρεάσει (τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα) τις τιμές. Άλλωστε, υπενθυμίζεται ότι ο κατώτατος μισθός έχει ήδη αυξηθεί κατά 21,7% από το 2018, ενώ οι **εκτιμήσεις για τον πληθωρισμό του 2023 κάνουν λόγο για σοβαρή επιβράδυνση, ώστε ο τελευταίος να κυμανθεί από 3,2% έως 6,0%.**

Σύμφωνα με την ανάλυση του IN.EM.Y. της ΕΣΕΕ, τα κριτήρια για την εκτίμηση του περιθωρίου μεταβολής του κατώτατου μισθού είναι α) η διασφάλιση της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων και β) η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας οικονομίας/ επιχειρήσεων. Ωστόσο, ο φορέας είναι έχει υιοθετήσει την άποψη πως στον καθορισμό του κατώτατου μισθού θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη μια σειρά κοινωνικών κριτηρίων τα οποία συνδέονται με την εκάστοτε συγκυρία.

Ως εκ τούτου, εντός ενός πρωτόγνωρα ρευστού και αβέβαιου οικονομικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος, μια ενδεχόμενη νέα αύξηση του κατώτατου μισθού θα πρέπει αφενός να είναι λελογισμένη (χαμηλότερη του ρυθμού πληθωρισμού) και αφετέρου να συνδεθεί με επιδότηση των ασφαλιστικών εργοδοτικών εισφορών και την κατάργηση επιβαρύνσεων, όπως εκείνων του τέλους επιτηδεύματος και της προκαταβολής φόρων. Σε τελική ανάλυση, η ενίσχυση του εισοδήματος των πλέον αδύνατων οικονομικά συνανθρώπων μας θα μπορούσε να ολοκληρωθεί και με στοχευμένα μέτρα ανακούφισης κατά της ακρίβειας, πέρα από την προστασία που προσφέρει ο κατώτατος μισθός.

¹ Για παράδειγμα ότι ο δείκτης επιχειρηματικής εμπιστοσύνης (BCI) παρουσιάζει επιδείνωση το τελευταίο τρίμηνο του 2022, βλ. <https://data.oecd.org/leadind/business-confidence-index-bci.htm#indicator-chart>.

Εισαγωγή

Το Ινστιτούτου Εμπορίου και Υπηρεσιών της Ελληνικής Συνομοσπονδίας Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας (ΙΝ.ΕΜ.Υ. της ΕΣΕΕ) συμμετέχει ενεργά στις διαδικασίες για τον καθορισμό του κατώτατου μισθού κατόπιν σχετικής πρόσκλησης της Επιτροπής Συντονισμού και Διαβούλευσης (27/01/2022), βάσει της υποπερ. αα' της περ. β' της παρ. 5 του άρθρου 103 του Ν. 4172/2013 (ΦΕΚ Α' 167).

Στο παρόν Υπόμνημα περιγράφονται συνοπτικά οι πρόσφατες εξελίξεις στην ελληνική οικονομία με την έμφαση να δίνεται στην εγχώρια αγορά εργασίας, στην παραγωγικότητα, στο μισθολογικό κόστος κλπ. Άλλωστε, η συζήτηση για το ύψος του κατώτατου μισθού έχει απασχολήσει εκτεταμένα τους εμπλεκόμενους θεσμούς και φορείς τα τελευταία χρόνια. Ένα μέρος της βιβλιογραφίας θεωρεί πως το ύψος του κατώτατου μισθού σε μια οικονομία πρέπει να καλύπτει απλώς την αγορά των ελάχιστων αναγκαίων εφοδίων για την αναπαραγωγή του εργαζόμενου ώστε να μη θίγεται η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Ουσιαστικά, πρόκειται για εκείνους που πιστεύουν πως ο κατώτατος μισθός οφείλει απλά να λειτουργεί ως ανάχωμα απέναντι στην ακραία φτώχεια και τίποτα περισσότερο. Από την άλλη πλευρά, υφίσταται ένας σημαντικός όγκος επιστημονικών δημοσιεύσεων που υποστηρίζει πως ο κατώτατος μισθός θα πρέπει να ξεπερνάει το ελάχιστο όριο επιβίωσης, ώστε να τονώνονται τόσο η ζήτηση και η απασχόληση όσο και η παραγωγή. Παράλληλα, δεν λείπουν και εκείνοι που θεωρούν τους υψηλότερους μισθούς ως το αποτελεσματικότερο κίνητρο για την ενίσχυση της παραγωγικότητας των εργαζομένων.

Σήμερα, μετά από σχεδόν 130 χρόνια από την πρώτη του θεσμοθέτηση και κατόπιν σειράς ζυμώσεων, ο κατώτατος μισθός ή παρεμφερής προστασία εφαρμόζεται σε περίπου 140 χώρες του ILO (ILO, Database). Ο υψηλότερος κατώτατος μισθός σε ονομαστικούς όρους εντοπίζεται στην Ελβετία και ανέρχεται σε 4.216 USD, ή, όταν λαμβάνεται υπόψη το διαφορετικό επίπεδο των τιμών κάθε χώρας, σε 3.415 PPP \$. Στην Ε.Ε. των 27 κρατών μελών, τα 21 έχουν θεσμοθετήσει κατώτατο μισθό. Στην Ελλάδα, το άρθρο 103 του Ν.4172/2013 καθορίζει τον τρόπο καθορισμού του κατώτατου μισθού, όπου περιγράφονται αναλυτικά οι σχετικές διαδικασίες για τη διαμόρφωσή του.

1. Η λειτουργία του κατώτατου μισθού και κριτήρια διαμόρφωσής του

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, τα κριτήρια για τον καθορισμό του κατώτατου μισθού είναι ποικίλα και εξαρτώνται από μια πλειάδα παραγόντων, οικονομικών, κοινωνικών αλλά και ιστορικών (ILO, 2022). Μερικά ενδεικτικά κριτήρια είναι ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, οι προοπτικές της οικονομικής μεγέθυνσης, το επίπεδο κάλυψης των εργαζομένων από τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, ο βαθμός παρέμβασης του κράτους στις εργασιακές σχέσεις, το επίπεδο των υφιστάμενων μισθών, το μέγεθος της απασχόλησης και της ανεργίας, η συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό, η ανισότητα των εισοδημάτων αλλά και τα επίπεδα φτώχειας των ήδη εργαζομένων, η παραγωγικότητα, ο πληθωρισμός, η ανταγωνιστικότητα, η ελαστικότητα της εργασίας κ.ά.. Φυσικά, με το νέο τρόπο διαμόρφωσης του κατώτατου μισθού, η τελική απόφαση εξαρτάται και από τις προτεραιότητες της εκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής.

Η άνοδος του επιπέδου των τιμών διεθνώς κατά τον τελευταίο χρόνο, μετά την κορύφωση της πανδημίας, ενισχύθηκε περαιτέρω και από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και ανέδειξε τον πληθωρισμό ως έναν από τους κυριότερους παράγοντες προσδιορισμού του κατώτατου μισθού. Άλλωστε, είναι αλήθεια πως ο κατώτατος μισθός θα πρέπει να συνδέεται και με τις μεταβολές του γενικού επιπέδου των τιμών, ιδιαίτερα όταν οι τελευταίες ξεπερνούν συγκεκριμένα όρια, ώστε να παρέχει στους αμειβόμενους βάσει του κατωτάτου τα αναγκαία μέσα διαβίωσης. **Εντούτοις, επίσης σοβαρά υπόψη για τη διαμόρφωση του κατώτατου μισθού θα πρέπει να λαμβάνεται και η ικανότητα καταβολής του από τις επιχειρήσεις.** Ως εκ τούτου η χρηματοοικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων και μεγέθη όπως η κερδοφορία, η ρευστότητα, οι εξελίξεις στον κύκλο εργασιών, το λειτουργικό κόστος, το κόστος προμηθευτών, το οικονομικό και επιχειρηματικό κλίμα καθώς και οι μεταρρυθμίσεις που ευνοούν την επιχειρηματικότητα αλλά και οι προοπτικές για το «επιχειρείν» θεωρούνται εκ των ων ουκ άνευ παράγοντες στη συζήτηση για τις ελάχιστες αμοιβές.

Ωστόσο, οι πολύ ισχυρές εξωγενείς πληθωριστικές πιέσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στο διαθέσιμο εισόδημα των εγχώριων καταναλωτών και φυσικά στην αγοραστική τους δύναμη και συνακόλουθα στο βιοτικό τους επίπεδο. Για τις επιχειρήσεις, η διόγκωση των τιμών (με έμφαση στην ενέργεια) ωθούν ανοδικά το κόστος λειτουργίας τους, τονώνουν τις τιμές των προμηθευτών και σε τελική ανάλυση αυξάνουν τις τελικές τιμές διάθεσης προϊόντων και υπηρεσιών προς

τους καταναλωτές. Την ίδια στιγμή, η νομισματική πολιτική αυστηροποιείται και αυξάνεται το κόστος δανεισμού/ εξυπηρέτησης υφιστάμενων δανείων. Επιπρόσθετα, οι επιπτώσεις από τον πόλεμο στην Ουκρανία και τις γενικότερες γεωπολιτικές εντάσεις επιδεινώνουν το οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον, διευρύνουν την αβεβαιότητα και αναβάλλουν/ ακυρώνουν επενδύσεις. Ως εκ τούτου, οι επιχειρήσεις βρίσκονται πλέον υπό τριπλή πίεση: Η πρώτη απορρέει από τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος και συνακόλουθα της κατανάλωσης, η δεύτερη από τη διόγκωση του λειτουργικού κόστους, των τιμών των προμηθευτών και του κόστους δανεισμού και η τρίτη από την επιδείνωση των προσδοκιών καταναλωτών και επιχειρηματιών.

Επίσης, δεν μπορούν να παραβλεφθούν οι δευτερογενείς επιπτώσεις μιας αύξησης του κατώτατου μισθού στο σύνολο των αμοιβών, ιδιαίτερα όσων είναι μεν υψηλότερες αλλά κοντά στον κατώτατο. Σύμφωνα με ανάλυση της Τραπεζής της Ελλάδος, η αύξηση του κατώτατου μισθού φαίνεται να προκαλεί αποτελέσματα διάχυσης, να συμπαρασύρει δηλαδή και υψηλότερους μισθούς. Δηλαδή, μια αύξηση του κατώτατου μισθού έχει αντίκτυπο στο μέσο μισθό του ιδιωτικού τομέα. Για το λόγο αυτό, μια πιθανή ενίσχυση του κατώτατου μισθού θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να αποφευχθεί ένα ανοδικό σπιράλ μισθών-τιμών. Η ανάλυση εκτιμά ότι μια αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 10% συνεπάγεται αύξηση του μέσου μισθού του ιδιωτικού τομέα κατά 4,4%.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί πως ο κατώτατος μισθός επηρεάζει και μια σειρά άλλων επιδομάτων, όπως έχει ανακοινώσει σχετικά το υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Αυτό σημαίνει πως ενδεχόμενη αύξησή του αναπροσαρμόζει προς τα πάνω μια σειρά από βοηθήματα και επιδόματα που προκύπτουν με βάση τον κατώτατο μισθό ή το ημερομίσθιο όπως: Το βοήθημα ανεργίας για τους αυτοτελώς απασχολούμενους, τα προγράμματα νέων θέσεων εργασίας, το ειδικό βοήθημα λήξης ανεργίας, το βοήθημα λόγω επίσχεσης εργασίας, ειδικά εποχικά βοηθήματα για μισθωτούς τουριστικού και επισιτιστικού κλάδου, οικοδόμους, δασεργάτες κ.ά., η ειδική παροχή μητρότητας, το επίδομα γονικής άδειας, οι ανεξόφλητες αποδοχές λόγω αφερεγγυότητας του εργοδότη, η παροχή διαθεσιμότητας, η αποζημίωση των μαθητών στις Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ) Μαθητείας της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ), η αποζημίωση για τα προγράμματα εργασιακής εμπειρίας, κ.ά.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό πως μια πιθανή αύξηση του κατώτατου μισθού έχει θετικές επιπτώσεις στην ενεργό ζήτηση και στην παραγωγή, αλλά ταυτόχρονα συμβάλει στη συντήρηση των υψηλών ρυθμών του πληθωρισμού, συμπιέζοντας με αυτόν τον τρόπο την ανταγωνιστικότητα, και την εξωστρέφεια της οικονομίας. Υπενθυμίζεται βέβαια ότι ο κατώτατος μισθός αποτελεί ένα μέσο προστασίας των εργαζομένων απέναντι στην υπερβολικά χαμηλά αμειβόμενη εργασία. Εξάλλου, ο κατώτατος μισθός εγγυάται ότι οι καρποί της προόδου θα διαμοιράζονται με ένα σχετικά δικαιότερο τρόπο, διασφαλίζοντας ένα «δίκτυο» προστασίας για εκείνες τις ομάδες εργαζομένων που το έχουν ανάγκη (ILO, 2018). Για το λόγο αυτό, η ΔΟΕ θεωρεί πως η εφαρμογή του κατώτατου μισθού θα πρέπει να είναι καθολική, να καλύπτει δηλαδή όλες τις ομάδες εργαζόμενων. Ωστόσο, η θεσμοθέτηση του κατώτατου μισθού αλλά και το ύψος του θα πρέπει να συνδέεται και με άλλες κοινωνικές παροχές όπως τα διάφορα επιδόματα που δίνονται στα πιο αδύναμα μέλη της κοινωνίας καθώς και αυτά αποτελούν τμήμα μιας ευρύτερης πολιτικής σχετικά με την αγορά εργασίας, καθώς και με τα στοχευμένα μέτρα της κυβέρνησης για την ανακούφιση των πλέον ευάλωτων από την ακρίβεια.

2. Ο κατώτατος μισθός στην Ελλάδα

Ειδικότερα, στην ελληνική περίπτωση, ο κατώτατος μισθός θεσμοθετείται από τις αρχές της δεκαετίας του 1950, με τις Εθνικές Γενικές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας να εισάγονται την ίδια περίπου περίοδο (Ν.3239/1955). Ο κατώτατος μισθός αποκτά πιο συγκεκριμένα γνωρίσματα είκοσι περίπου χρόνια αργότερα και προσδιορίζεται από τις Εθνικές Γενικές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας, οι οποίες τον διαμορφώνουν μετά από συμφωνία μεταξύ των εκπροσώπων εργοδοτών και εργαζομένων. Εντούτοις, μετά την ένταξη της χώρας στα προγράμματα σταθεροποίησης (μνημόνια), η διαδικασία διαμόρφωσής του καθορίζεται πλέον από το Ν. 4172/2013 (αρ. 103). Ουσιαστικά, η διαδικασία ξεκίνησε το 2018 και κατέληξε στην αύξηση του κατώτατου μισθού το 2019, ενώ το 2020 δεν συζητήθηκε εξαιτίας της πανδημίας (Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Κατώτατος μισθός, Ανεργία και ΑΕΠ στην Ελλάδα, 2000-2022

Έτος	Κατώτατος μισθός (ονομαστικές μεικτές αποδοχές σε €)		Ποσοστό ανεργίας 15 - 64 ετών (β' τρίμηνο)	ΑΕΠ (τρέχουσες τιμές, ετήσιες μεταβολές, %)
	12μηνιαία βάση	14μηνιαία βάση		
2000	542,7 €	465,2 €	11,5%	5,6%
2001	543,6 €	465,9 €	10,6%	7,7%
2002	571,7 €	490,0 €	10,2%	7,4%
2003	606,5 €	519,9 €	9,6%	9,4%
2004	630,8 €	540,7 €	10,5%	8,3%
2005	667,7 €	572,3 €	9,9%	2,9%
2006	709,7 €	608,3 €	9,0%	9,3%
2007	730,3 €	626,0 €	8,3%	6,8%
2008	794,0 €	680,6 €	7,4%	4,0%
2009	817,8 €	701,0 €	9,2%	-1,8%
2010	862,8 €	739,6 €	12,2%	-5,6%
2011	862,8 €	739,6 €	16,8%	-9,3%
2012	876,6 €	751,4 €	24,0%	-7,3%
2013	683,8 €	586,1 €	27,5%	-4,5%
2014	683,8 €	586,1 €	26,8%	-1,5%
2015	683,8 €	586,1 €	24,8%	-0,5%
2016	683,8 €	586,1 €	23,3%	-1,1%
2017	683,8 €	586,1 €	21,3%	1,4%
2018	683,8 €	586,1 €	19,2%	1,5%
2019	758,33 €	650,0 €	17,0%	2,1%
2020	758,33 €	650,0 €	16,8%	-9,8%
2021	758,33 €	650,0 €	15,9%	9,4%
2022 ²	773,50 €	663,0 €	12,5%	13,7% ³
2022 ⁴	831,83 €	713,0 €	12,5%	13,7%
2023	831,83 €	713,0 €	-	1,0% ⁵

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. και Eurostat/ Επεξεργασία στοιχείων INEMY/ΕΣΣΕ

² Από 1^η Ιανουαρίου 2022.

³ Για τους πρώτα τρία τρίμηνα, στατιστικά δεδομένα εποχικά διορθωμένα και σε ονομαστικές τιμές από την ΕΛ.ΣΤΑΤ.

⁴ Από 1^η Μαΐου 2022.

⁵ πρόβλεψη Ευρωπαϊκής Επιτροπής ("Autumn 2022 Economic Forecast: The EU Economy at a turning point", November 11, 2022), για ολόκληρο το 2023.

Σχετικά με την προσαύξηση του κατώτατου μισθού λόγω τριετιών, διευκρινίζεται ότι οι ελάχιστες αμοιβές προσαρμόζονται κατά 10% για κάθε τριετία προϋπηρεσίας που έχει διαμορφωθεί έως τις 14/02/2012 και έως τρεις τριετίες. Το κατώτατο ημερομίσθιο προσαρμόζεται κατά 5% για κάθε τριετία έως επίσης τις 14/02/2012 και έως έξι τριετίες. Το «ξεπάγωμα» των τριετιών θα συζητηθεί όταν η ανεργία υποχωρήσει κάτω του 10%, εξέλιξη που δεν αναμένεται να συμβεί μέχρι το τέλος του 2024. Συνοψίζοντας τις εξελίξεις του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα διακρίνονται οι εξής περίοδοι, κατά το τελευταίο χρονικό διάστημα:

- Η πρώτη περίοδος, από το 2000-2012, οπότε ο κατώτατος μισθός αυξάνεται, σε ονομαστικούς αλλά και σε πραγματικούς όρους. Η ονομαστική αύξηση ανήλθε σε 61,5% (876,6 € το 2012 από 542,7 € το 2000), με την αύξηση όμως της παραγωγικότητας την ίδια περίοδο να είναι υψηλότερη.
- Η δεύτερη περίοδος εκτείνεται από το 2012 έως το 2018 οπότε ο κατώτατος μισθός, λόγω της σφοδρότητας της οικονομικής προσαρμογής και της υιοθέτησης των μνημονίων, μειώνεται στα 586,08 € και εισάγεται ο υπο-κατώτατος (511 €) για τους κάτω των 25 ετών με σκοπό τη μείωση του κόστους και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας-εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας.
- Η τρίτη περίοδος χαρακτηρίζεται από ανοδική πορεία του κατώτατου και αρχίζει με την υψηλή του αύξηση στις αρχές του 2019 (+10,9%) χωρίς ηλικιακή διάκριση (κατάργηση του υποκατώτατου, δηλαδή συνολική του αύξηση κατά 27,2%). Οι αιτίες για αυτήν την εξέλιξη αποδίδονται στην ολοκλήρωση του πυρήνα των μνημονιακών υποχρεώσεων, στην δημιουργία, ως ενός βαθμού, δημοσιονομικού χώρου αλλά και στις θετικές προοπτικές της οικονομίας (ενίσχυση του επενδυτικού κλίματος και εμπέδωση εμπιστοσύνης). Εντούτοις, η εκδήλωση της πανδημίας του κορωνοϊού καθήλωσε τον κατώτατο μισθό το 2020 και το 2021 και οδήγησε σε μικρή αύξηση (2%) στις αρχές του 2022, για να ακολουθήσει άλλη μία (+7,5%) τον Μάιο του ίδιου έτους. Σωρευτικά, ο κατώτατος μισθός το 2022 αυξήθηκε κατά 9,7% συγκριτικά με το 2021 ενώ σωρευτικά, από το 2018 μέχρι σήμερα η ενίσχυση του κατώτατου διαμορφώθηκε σε 21,7%.

Καλύτερη εικόνα για το ύψος του κατώτατου μισθού μπορεί να δώσει η σύγκριση του εγχώριου κατώτατου με τους αντίστοιχους άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Η σύγκριση βέβαια αυτή μπορεί να καταλήξει σε παραπλανητικά αποτελέσματα για δύο λόγους: Αφενός γιατί το παραγωγικό μοντέλο, η ενσωμάτωση της τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία αλλά και η διάρθρωση του τελικού προϊόντος διαφέρει από χώρα σε χώρα. Αφετέρου γιατί επίσης διαφέρει η

αγοραστική δύναμη μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε. Συνεπώς, ένας ονομαστικά υψηλότερος κατώτατος μισθός δεν συνεπάγεται απαραίτητα και υψηλότερη πραγματική αμοιβή, καθώς η τελευταία λαμβάνει υπόψη της και το επίπεδο τιμών/ κόστος ζωής σε κάθε χώρα.

Ο Πίνακας 2 απεικονίζει τους κατώτατους μισθούς σε ευρώ αλλά και σε μονάδες αγοραστικής ισοδυναμίας (PPP). Στην ουσία διευκρινίζει σε ποιο ποσό αντιστοιχούν οι κατώτατοι μισθοί των άλλων χωρών εάν δινόντουσαν στην Ελλάδα με σκοπό τη διατήρηση της ίδιας ποιότητας ζωής. Είναι φανερό πως σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις οι διαφορές στους κατώτατους μισθούς μειώνονται όταν τα μεγέθη ανάγονται σε μονάδες αγοραστικής ισοδυναμίας. Για παράδειγμα, ο ονομαστικός κατώτατος μισθός στο Λουξεμβούργο είναι σχεδόν τριπλάσιος από τον αντίστοιχο ελληνικό. Ωστόσο, μετά την αναγωγή, για τη διατήρηση του ίδιου επιπέδου ζωής στην Ελλάδα απαιτείται η καταβολή μικρότερου του διπλάσιου. Σε κάθε όμως περίπτωση, ο εγχώριος κατώτατος μισθός υπολείπεται σημαντικά των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών, ακόμα και όταν υπολογίζεται σε μονάδες αγοραστικής ισοδυναμίας (PPP).

Πίνακας 2: Σύγκριση κατώτατων μισθών ευρωπαϊκών χωρών σε σχέση με τον ελληνικό σε ευρώ και μονάδες αγοραστικής ισοδυναμίας

(1) Χώρα	Σε ονομαστικούς όρους		Σε όρους PPP	
	(2) Σε ευρώ	(3) Σε σχέση με Ελλάδα (3)= (2)/ 831,83	(4) Σε μονάδες αγοραστικής ισοδυναμίας	(5) Σε σχέση με Ελλάδα (5)=(4)/ 831,83
Βέλγιο	1.954,99	2,35	1.441,20	1,73
Βουλγαρία	398,80	0,48	301,24	0,36
Γαλλία	1.709,28	2,05	1.290,74	1,55
Γερμανία	2.080,00	2,50	1.536,90	1,85
Ιρλανδία	1.909,70	2,30	1.327,98	1,60
Λουξεμβούργο	2.387,40	2,87	1.535,98	1,85
Ολλανδία	1.934,40	2,33	1.376,21	1,65
Πορτογαλία	886,66	1,07	849,13	1,02
Ισπανία	1.166,66	1,40	1.022,87	1,23
Σλοβακία	700,00	0,84	709,96	0,85
Σλοβενία	1.203,36	1,45	1.164,45	1,40

Πηγή: <https://www.chrislross.com/PPPConverter/> - με δεδομένα από την Παγκόσμια Τράπεζα

Επιπλέον, θα πρέπει να σημειωθεί πως σύμφωνα με τα στοιχεία του Πληροφοριακού συστήματος ΕΡΓΑΝΗ για το 2022, το 20,6% των μισθωτών λαμβάνουν έως 700 ευρώ μηνιαίως από 33,9% πέρυσι. Σε αυτό το μέγεθος περιλαμβάνονται και οι ωρομίσθιοι καθώς και οι εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης (part time). Η συρρίκνωση του ποσοστού των μισθωτών που αμείβονται με λιγότερα από 700 ευρώ μηνιαίως και μάλιστα σε ένα μόλις έτος είναι θεαματική. Είναι δε ιδιαίτερα πιθανό να οφείλεται στη σημαντική αύξηση του κατώτατου μισθού τον Μάιο του 2022, καθώς τα μερίδια των αμειβομένων με το κλιμάκιο 700-1000 ευρώ ανήλθε φέτος σε 39,93% από 29,75% πέρυσι. Η εξέλιξη αυτή επιβεβαιώνει την Τράπεζα της Ελλάδος που έκανε λόγο για αποτελέσματα διάχυσης της αύξησης του κατώτατου μισθού και στα αμέσως ανώτερα μισθολογικά κλιμάκια. Ενδεχομένως να έχει μεταβληθεί και η σχέση μεταξύ μεταβολής του κατώτατου μισθού και της μεταβολής του μέσου μισθού του ιδιωτικού τομέα. Σύμφωνα με τα δεδομένα της ΕΡΓΑΝΗ, ο μέσος μισθός αυξήθηκε εντός του 2022 κατά 5,25%, αύξηση η οποία περιορίστηκε όμως από τον πληθωρισμό (9,6%).

Ειδικότερα, σύμφωνα με επεξεργασία των δεδομένων του συστήματος «ΕΡΓΑΝΗ» για το 2022, το 24,7% των μισθωτών αμείβεται βάσει του κατώτατου μισθού. Στο εμπόριο, η αναλογία αυτή είναι ελαφρώς υψηλότερη (27,2%) με το μέσο όμως όρο των αντίστοιχων αποδοχών στον κλάδο να είναι ελαφρώς υψηλότερος σε σχέση με το σύνολο της οικονομίας. Συνεπώς, μια μεταβολή στον κατώτατο μισθό στο εμπόριο θα επηρεάσει άμεσα περισσότερους από 1 στους 4 μισθωτούς στον κλάδο, ενώ οι έμμεσες επιπτώσεις θα διογκώσουν περαιτέρω τον αντίκτυπο αφού θα επηρεάσουν και τα (κυρίως) αμέσως επόμενα μισθολογικά κλιμάκια, τόσο στο σύνολο της οικονομίας όσο και στον κλάδο.

3. Εξελίξεις στην εγχώρια αγορά εργασίας

Το 2022 η οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα, αλλά και διεθνώς, επέστρεψε σε σχεδόν κανονικούς ρυθμούς, χωρίς δηλαδή να επηρεάζεται καίρια από τις επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19. Το πραγματικό ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 6,0% το 2022, μετά την ενίσχυση κατά 8,2% το 2021 (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2021) ενώ οι προβλέψεις για το 2023 είναι ελαφρώς θετικές και κάνουν λόγο για μικρή μεν αλλά θετική μεταβολή του ΑΕΠ (1,0%). Το πρώτο ενδεκάμηνο το 2022 οι τουριστικές εισπράξεις και η εισερχόμενη τουριστική κίνηση αυξήθηκαν, σε ετήσια βάση, κατά 68,5% και 90,3% αντίστοιχα. Ωστόσο, υπολείπονται των

αντίστοιχων επιδόσεων του 2019 κατά 2,7% και 11,1%. Οι επενδύσεις του πρώτου ενιαμήνου του 2022 αυξήθηκαν κατά 14,1% (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) και εντός του 2023 αναμένεται η αναβάθμιση της πιστοληπτικής αξιολόγησης της χώρας σε «επενδυτική» βαθμίδα. Επίσης θετικά αποτιμώνται οι πόροι που αναμένονται να εισρεύσουν στην Ελλάδα τόσο μέσω του ΕΣΠΑ όσο και μέσω του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0».

Από την άλλη πλευρά, η ενεργειακή κρίση, η τρίτη κατά σειρά κρίση που πλήττει την εγχώρια οικονομία μετά εκείνων του χρέους και της πανδημίας, βρίσκει τις επιχειρήσεις ευάλωτες και εξαντλημένες. Η πολεμική αναμέτρηση στην Ουκρανία και γενικότερα η κλιμάκωση των γεωπολιτικών εντάσεων διεθνώς, αλλά και η διόγκωση του πληθωρισμού παγκοσμίως ενισχύουν την αβεβαιότητα και αποθαρρύνουν τις επενδύσεις και την κατανάλωση, καθώς μειώνεται το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα. Ταυτόχρονα, η νομισματική πολιτική καθίσταται πιο αυστηρή μέσω αύξησης των επιτοκίων παρέμβασης, σε μια προσπάθεια αναχαίτισης των ισχυρών πληθωριστικών πιέσεων. Η εξέλιξη αυτή συρρικνώνει τα περιθώρια χορηγήσεων προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις και διογκώνει το κόστος εξυπηρέτησης των υφιστάμενων δανείων.

Η αγορά εργασίας το 2022 σημείωσε αύξηση της απασχόλησης κατά 6,4% από 1,9% πέρυσι (συγκρίσεις β' τριμήνων), ενώ το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε σε 12,4% από 15,8% το 2021, στο χαμηλότερο δηλαδή επίπεδο από την έναρξη της κρίσης χρέους. Βέβαια, η εμφάνιση της πανδημίας το 2020 ανέστειλε τη διαδικασία αναπλήρωσης των ισχυρών απωλειών που είχαν καταγραφεί σωρευτικά κατά το χρονικό διάστημα 2009-2013, ενώ παρά την αύξηση των θέσεων εργασίας τα τελευταία χρόνια, με εξαίρεση το 2020, το σύνολο των εργαζομένων διατηρείται σχετικά χαμηλά.

Οι προσπάθειες διατήρησης των θέσεων εργασίας και στήριξης των εισοδημάτων, εν μέσω της υγειονομικής κρίσης, ήταν σε μεγάλο βαθμό επιτυχείς, αν και με υψηλό δημοσιονομικό κόστος. Η επαναφορά της οικονομικής δραστηριότητας στην κανονικότητα, με την υποχώρηση των περιορισμών μετακίνησης, συνέβαλε ουσιαστικά στη βελτίωση της εικόνας της απασχόλησης. Πλέον, το εργατικό δυναμικό αυξήθηκε για πέμπτο διαδοχικό τρίμηνο μετά από 4,5 χρόνια διαρκούς υποχώρησης. Σύμφωνα με το σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ», το ισοζύγιο ροών μισθωτής απασχόλησης το 2022 ήταν θετικό (+72.847 θέσεις εργασίας) αλλά κατά πολύ χαμηλότερο του αντίστοιχου το 2021 (+133.082 θέσεις). Οι προσλήψεις πλήρους απασχόλησης ανήλθαν στο 51,1% του συνόλου

έναντι 48,9% εκείνων μερικής και εκ περιτροπής. Τα υψηλά ποσοστά των τελευταίων κατηγοριών οφείλονται και στην απόσυρση των μέτρων στήριξης της επιχειρηματικότητας έναντι της πανδημίας, καθώς τα περισσότερα στόχευαν στη δημιουργία/ διατήρηση θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης.

Πιο συγκεκριμένα, η ενίσχυση της απασχόλησης φέτος προήλθε από τους μισθωτούς (+9,7%) και τους βοηθούς στην οικογενειακή επιχείρηση (+ 13,9%), με τους εργοδότες (αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό) να παραμένουν ουσιαστικά αμετάβλητοι (+0,1%), ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι μειώθηκαν εκ νέου (- 2,7%). Σε κλαδικό επίπεδο, θετικά στην απασχόληση συνέβαλαν οι Κατασκευές (+ 8,2%), η Μεταποίηση (+7,4%), το Εμπόριο (+ 3,5%), οι Υπηρεσίες Καταλυμάτων και Εστίασης (+26,6%), Εκπαίδευση (+9,5%), οι Τέχνες-Διασκέδαση-Ψυχαγωγία (+18,1%) κ.ά. Αντίθετα, καθοδικές πιέσεις άσκησαν οι Δραστηριότητες παροχής ηλεκτρικού ρεύματος-φυσικού αερίου κλπ (-13,8%), η Μεταφορά και η Αποθήκευση (-2,4%), οι Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές δραστηριότητες (-4,5%), η Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα (-5,4%) και οι δραστηριότητες Ανθρώπινης Υγείας (-1,2%).

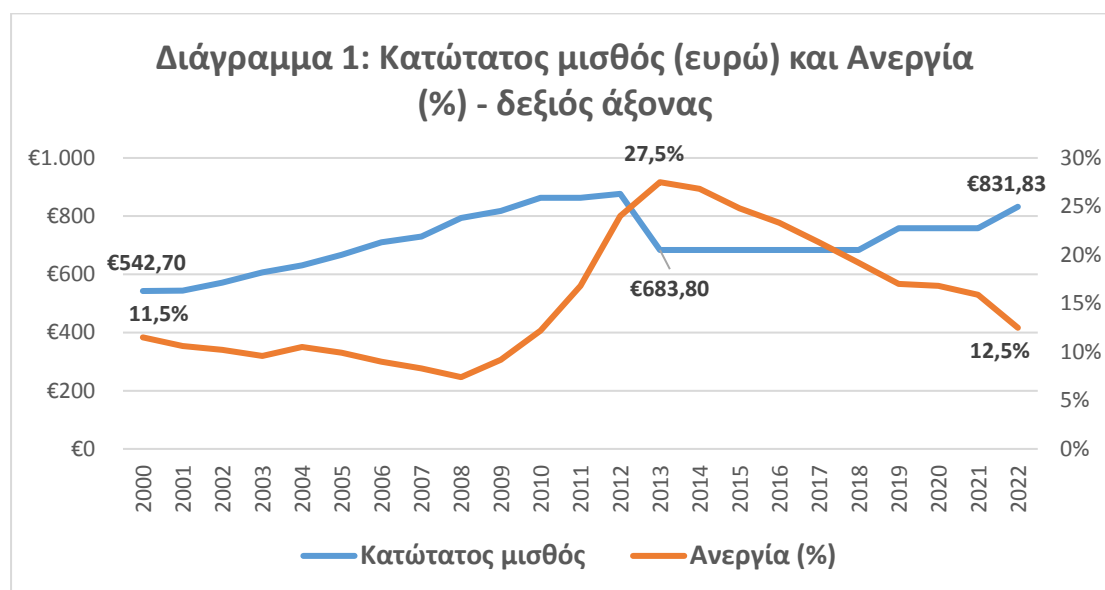
Ειδικά για το εμπόριο, η ανοδική πορεία δεν ανακόπηκε ούτε το τρίτο τρίμηνο του 2022, αν και η βελτίωση στην τουριστική κίνηση δεν αποτυπώθηκε σε αντίστοιχο βαθμό στην απασχόληση του κλάδου, η οποία ενισχύθηκε οριακά (+0,1%). Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι στους επιμέρους κλάδους του εμπορίου, οχήματα, χονδρικό και λιανικό οι αμειβόμενοι βάσει του κατώτατου μισθού ανέρχονται σε 31,1% (12.579 απασχολούμενοι), 20,6% (44.437) και 31,3% (96.726) αντίστοιχα, με το συνολικό αριθμό να ανέρχεται σε 153.742 απασχολούμενους ή στο 27,2% των εργαζομένων του κλάδου. Συνολικά για τον κλάδο, οι επιδόσεις αυτές κυμαίνονται λίγο πάνω από τον εθνικό μέσο όρο ενώ και ο μέσος όρος των αποδοχών όσων αμείβονται βάσει του κατώτατου στο εμπόριο ξεπερνούν κατά 5,2% τον αντίστοιχο για το σύνολο της χώρας.

Την ίδια περίοδο, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας συρρικνώνεται ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται η συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό για τις ηλικίες 15-64. Επιπλέον, παρατηρείται ότι δίνεται πλέον μεγαλύτερη έμφαση στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων (up-skilling) και στην επανεκπαίδευση (re-skilling). Σε γενικές γραμμές, το ενδιαφέρον στρέφεται περί των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και στους τρόπους με τους οποίους οι παθητικές πολιτικές θα μετατραπούν σε ενεργητικές ή τουλάχιστον θα αποκτήσουν ένα κάποια από τα χαρακτηριστικά των τελευταίων. Σε αυτήν την κατεύθυνση συνέβαλαν

αποφασιστικά και οι σχετικές προτάσεις των κοινωνικών εταίρων προς την ΔΥΠΑ, πρώην ΟΑΕΔ (ΟΑΕΔ, 2021).

5. Κατώτατος μισθός, Ανεργία και ΑΕΠ

Από το Διάγραμμα 1 προκύπτει πως το ποσοστό ανεργίας επηρεάζεται από μια σειρά παραμέτρων και παραγόντων και όχι αποκλειστικά και μόνο από το ύψος του κατώτατου μισθού. Είναι χαρακτηριστικό ότι το ποσοστό ανεργίας υποχωρεί ελαφρώς έως το 2008 όταν την ίδια περίοδο ο κατώτατος μισθός κινείται σαφώς ανοδικά, εξαιτίας της οικονομικής ανάπτυξης εκείνης της περιόδου. Επιπλέον, παρά τη σημαντική πτώση του κατώτατου μισθού (-22%) για τους απασχολούμενους άνω των 25 ετών από το 2013 και έπειτα, η ανεργία υποχωρεί μεν αλλά αφενός με υστέρηση και αφετέρου με χαμηλούς ρυθμούς αποκλιμάκωσης, γεγονός που δεν αποδίδεται τόσο στο ύψος του μισθού αλλά σε σειρά άλλων παραγόντων (βλ. ισχυρή τουριστική κίνηση, προοπτικές εγχώριας οικονομίας εν μέσω ευνοϊκότερου διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος κλπ).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία στοιχείων INEMY/ΕΣΣΕΕ

Στη συνέχεια, η αύξηση του κατώτατου μισθού από το Φεβρουάριο του 2019 φαίνεται να επιβράδυνε την πτωτική πορεία της ανεργίας, εξέλιξη όμως που συνέπεσε και με την εκδήλωση της πανδημίας. Υπενθυμίζεται ότι η υγειονομική κρίση, η παροχή υποστηρικτικών μέτρων για τις επιχειρήσεις (υπό την προϋπόθεση της μη απόλυσης) αλλά και οι αναστολές των συμβάσεων εργασίας σε σημαντικούς τομείς της οικονομίας, καθιστούν τα δεδομένα των ετών 2020

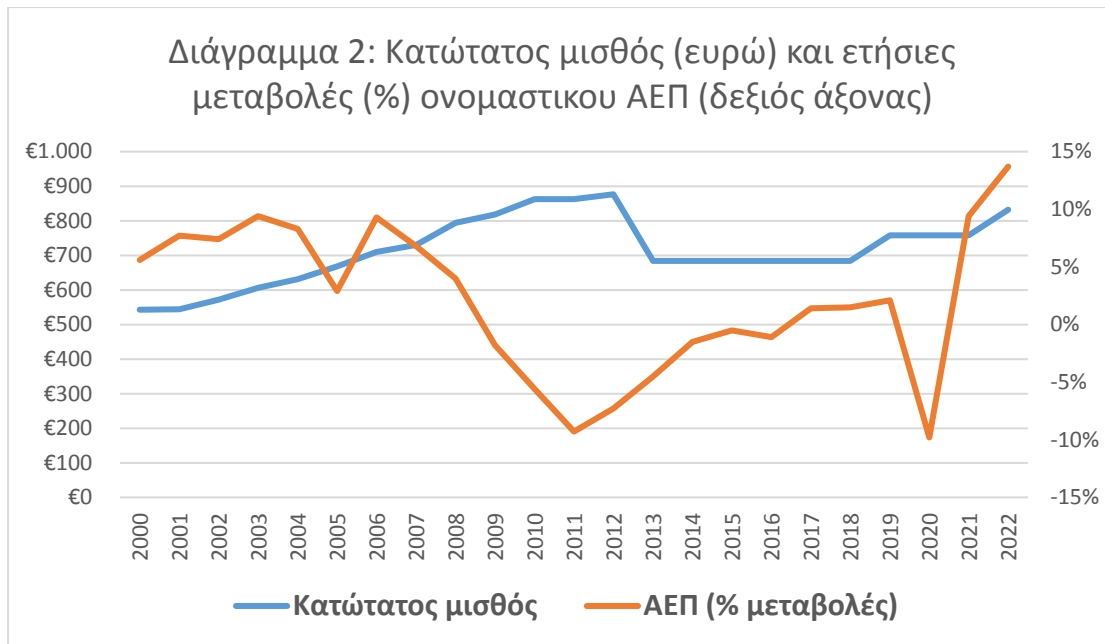
και 2021 επισφαλή για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Επιπρόσθετα, η ανεργία διατήρησε την πτωτική της πορεία το 2022, παρά την αβεβαιότητα και την άνοδο κατά 9,7% του κατώτατου μισθού σωρευτικά από τις αρχές του έτους.

Θεωρητικά, το ιδανικότερο μέτρο για την αξιολόγηση των επιπτώσεων μιας αύξησης του κατώτατου μισθού στο επίπεδο της απασχόλησης/ ανεργίας θα ήταν η ελαστικότητα του κατώτατου μισθού ως προς τη ζήτηση (από τις επιχειρήσεις) εργασίας. Η συγκεκριμένη ελαστικότητα δείχνει κατά πόσο θα μεταβάλλονταν οι θέσεις εργασίας από μια αλλαγή του κατώτατου μισθού, προσδιορίζοντας την ευαισθησία της απασχόλησης σε μια μικρή αύξηση του κατώτατου μισθού (π.χ. κατά μια ποσοστιαία μονάδα). Το μέγεθος της ελαστικότητας δεν είναι σταθερό αλλά εξαρτάται από μια σειρά παραμέτρων. Όμως βασικό εμπόδιο αυτής της προσέγγισης είναι η έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων.

Η εδραίωση της ανάκαμψης μετά το 2016 και η πτώση της ανεργίας σε συνδυασμό με τις προσδοκίες για περαιτέρω ενίσχυση της οικονομικής μεγέθυνσης και των θετικών αποτελεσμάτων από τον τουρισμό αύξησε την πίεση για άνοδο του κατώτατου μισθού, η οποία και έλαβε χώρα στις αρχές του 2019 (Διάγραμμα 2). Εντούτοις, η εμφάνιση της πανδημίας και ο περιορισμός της οικονομικής δραστηριότητας «πάγωσε» τον κατώτατο μισθό καθώς η δόθηκε προτεραιότητα στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και στην (σταδιακή) επαναφορά της οικονομίας στην κανονικότητα. Η άνοδος, σε δύο δόσεις, το 2022 θεωρήθηκε απαραίτητη για την τόνωση της ψυχολογίας μετά από τον παρατεταμένο εγκλεισμό αλλά και ήταν αναπόφευκτη εξαιτίας της ισχυρής ονομαστικής αύξησης του προϊόντος.

Οι ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις που ταλαιπωρούν όχι μόνο την ελληνική αλλά την παγκόσμια οικονομία έχουν εντείνει τη συζήτηση για την ανάγκη περαιτέρω αύξησης του κατώτατου μισθού εντός του 2023. Η μεγάλη άνοδος των τιμών είναι και οι δυσμενείς επιπτώσεις της, ιδιαίτερα στα χαμηλότερα εισοδήματα, γίνεται απολύτως κατανοητή. Εντούτοις, την ίδια στιγμή επισημαίνεται πως ο κατώτατος μισθός έχει ήδη αυξηθεί κατά 21,7% από το 2018 ενώ οι **εκτιμήσεις για τον πληθωρισμό του 2023 κάνουν λόγο για σοβαρή επιβράδυνση, ώστε ο τελευταίος να κυμανθεί από 3,2% έως 6,0%**⁶.

⁶ Εκτιμήσεις από την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2023, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Autumn 2022 Economic Forecast: "The EU Economy at a turning point", November 11th 2022), τον ΟΟΣΑ (OECD Economic Outlook, vol.2022, Is.2) και το ΔΝΤ (World Economic Outlook Report, "Countering the Cost of Living Crisis", October 2022).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία στοιχείων INEMY/ΕΣΣΕ

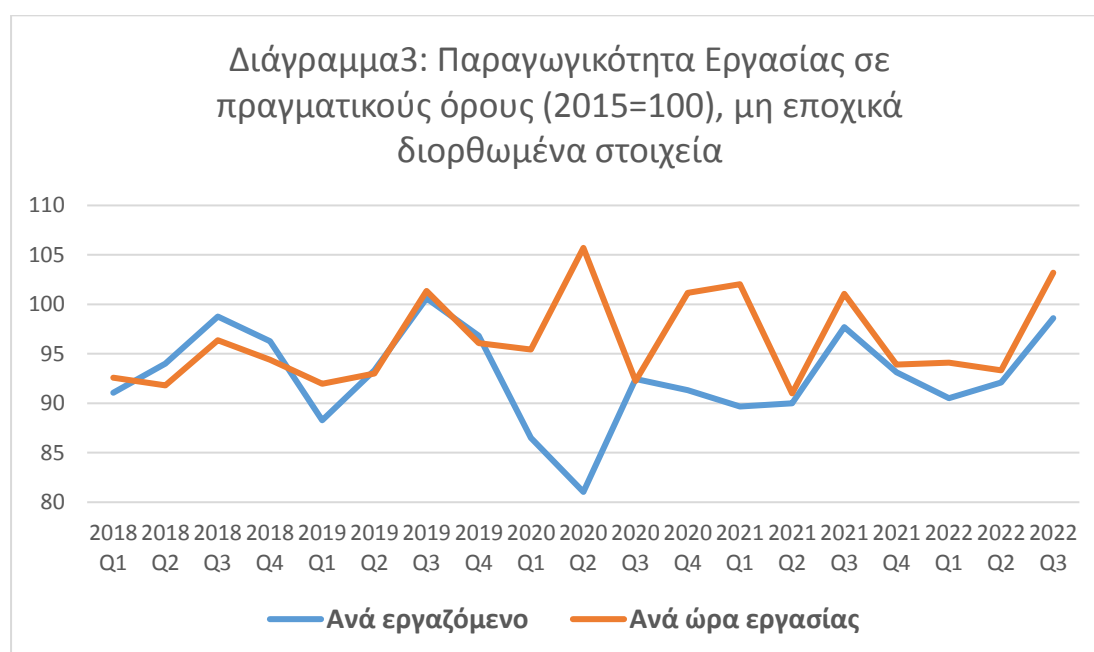
6. Κατώτατος μισθός και παραγωγικότητα εργασίας

Μια αύξηση της αμοιβής ενδέχεται να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην συνολική παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, λόγω της απόκλισης οριακού προϊόντος και του οριακού κόστους μιας πρόσθετης μονάδας εργασίας.

Όμως στην περίπτωση του κατώτατου μισθού, η εξίσωση οριακού προϊόντος και οριακού κόστους επιτυγχάνεται σε επίπεδα κατώτερα σε σχέση με τη μέση παραγωγικότητα αλλά και με το μέσο (ή διάμεσο) μισθό. Υπό την έννοια λοιπόν αυτή, ήπιες μεταβολές του κατώτατου μισθού, επηρεάζουν σε μικρό βαθμό την παραγωγικότητα.

Στην Ελλάδα η παραγωγικότητα της εργασίας βίωσε μια ισχυρή συρρίκνωση κατά την περίοδο της οικονομικής προσαρμογής (μείωση κατά 10,2% μεταξύ 2007-2017), ακολουθώντας τη ραγδαία πτώση της οικονομικής δραστηριότητας. Παράλληλα, αρνητικό αντίκτυπο στην παραγωγικότητα έχουν οι καθυστερήσεις στον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής διαδικασίας, οι αστοχίες σε ρυθμίσεις οι οποίες επηρεάζουν την ανάπτυξη κυρίως των ΜμΕ, η χαμηλής αποτελεσματικότητας δημόσια διοίκηση, η ανεπαρκής τεχνολογική βάση της οικονομίας αλλά και η αποβιομηχάνιση με τη συρρίκνωση της μεταποίησης.

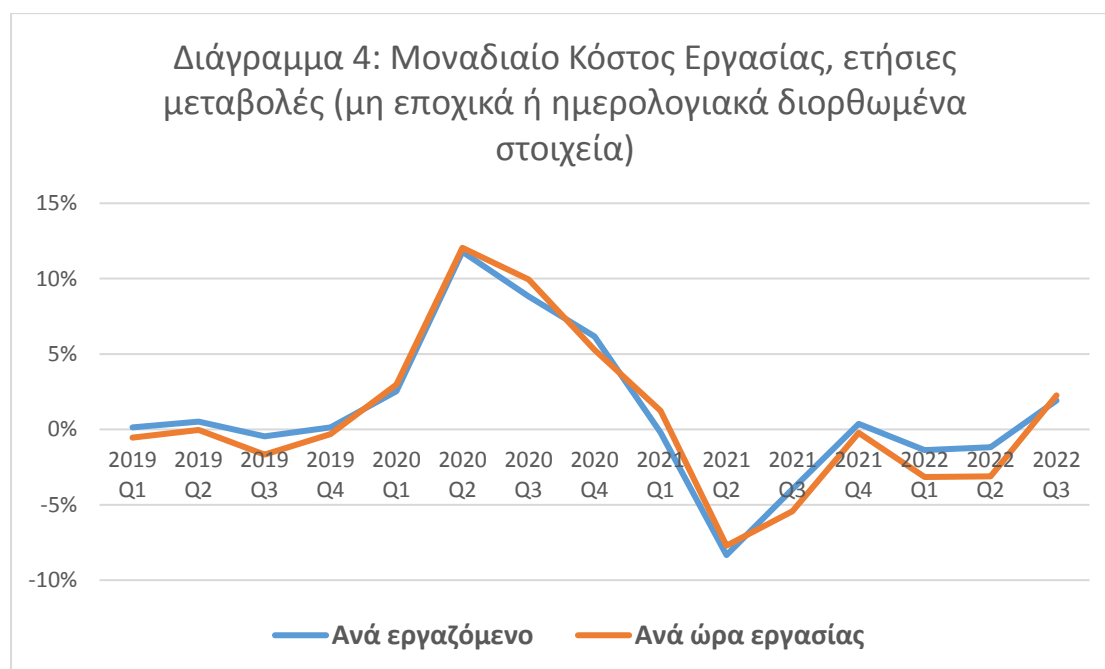
Ωστόσο, φαίνεται ότι η υιοθέτηση των μνημονίων και των μεταρρυθμίσεων που τα συνόδευαν, δεν βελτίωσε ουσιαστικά την παραγωγικότητα στην Ελλάδα. Είναι αλήθεια πως η συρρίκνωση του επιπέδου των μισθών στο σύνολο της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένου και του κατώτατου αλλά και της ιδιότυπης θεσμοθέτησης του υπό-κατώτατου, δεν συγκράτησε την πτώση της παραγωγικότητας. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας και της ισχυρής ύφεσης που τη συνόδευσε, η παραγωγικότητα ανά εργαζόμενο σημείωσε σημαντική υποχώρηση. Η εικόνα αυτή οφείλεται στην ηπιότερη επιδείνωση της απασχόλησης συγκριτικά με εκείνη του προϊόντος, εξαιτίας και των μέτρων στήριξης της αγοράς εργασίας. Για το λόγο αυτό, περισσότερο αξιόπιστη θεωρείται η παραγωγικότητα ανά ώρα εργασίας (Διάγραμμα 3), η οποία από το 2020 διαμορφώνεται μέχρι και το τρίτο τρίμηνο του 2022 στα ίδια, αν όχι σε χαμηλότερα, επίπεδα με εκείνα του 2015.

Πηγή: Eurostat Database

Πιο συγκεκριμένα, το 2020 η συρρίκνωση της παραγωγικότητας σε συνδυασμό με τη σχεδόν μηδενική μεταβολή των αμοιβών των μισθωτών, εξαιτίας και των υποστηρικτικών μέτρων της κυβέρνησης, διόγκωσαν το μοναδιαίο κόστος εργασίας (unit labour cost). Το κόστος αυτό αναφέρεται στο απαιτούμενο κόστος εργασίας για να παραχθεί μια μονάδα προϊόντος και ορίζεται ως το πηλίκο του ονομαστικού μισθού ως προς την παραγωγικότητα εργασίας. Η συγκεκριμένη εξέλιξη είχε αρνητικές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα κόστους καθώς το μοναδιαίο κόστος αυξήθηκε κατά 7,8%. Ωστόσο, λόγω της σταδιακής επανεκκίνησης της οικονομίας τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2021 το μοναδιαίο κόστος κινήθηκε έντονα πτωτικά, γεγονός που συνεπάγεται βελτίωση της

ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, χωρίς όμως αυτή η πορεία να παγιωθεί και να ενισχυθεί (Διάγραμμα 4). Αντίθετα, τα τελευταία τρίμηνα το μοναδιαίο κόστος φαίνεται να επηρεάζεται σημαντικά από ανοδικές πιέσεις.

Πηγή: Eurostat Database

Αναμφισβήτητα, η διαχρονική επιδείνωση της παραγωγικότητας συνδέεται και με την αποεπένδυση και το επενδυτικό κενό που έχει σημειωθεί τα τελευταία χρόνια στην ελληνική οικονομία, με εξαίρεση τους κλάδους καινοτομίας. Επιπρόσθετα, η έλλειψη ρευστότητας, οι φορολογικές και ασφαλιστικές επιβαρύνσεις αλλά και οι ισχυρές αναταράξεις στην επιχειρηματικότητα που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια της υγειονομικής κρίσης δεν προσέλκυσαν επενδύσεις παγίου εξοπλισμού ούτε συνέβαλαν στην ανανέωση των τεχνολογικών υποδομών. Η ανάσχεση της πανδημίας του Covid-19, σε συνδυασμό με την εισροή ευρωπαϊκών πόρων, αναμενόταν ότι θα τόνωναν τις επενδύσεις και την παραγωγικότητα αλλά οι γεωπολιτικές και η αλματώδης διόγκωση του πληθωρισμού δεν λειτουργούν προς αυτήν την κατεύθυνση.

7. Αλυσιδωτή επιβάρυνση των επιχειρήσεων από την αύξηση του κατώτατου μισθού (παράδειγμα)

Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει ένα παράδειγμα ανάλυσης του συνολικού κόστους μίας επιχείρησης για την απασχόληση ενός μισθωτού στον ιδιωτικό τομέα που λαμβάνει τον κατώτατο μισθό των 713,00€ ή των 831,83 € (αναγόμενος σε

12μηνιαία βάση αναφοράς (713,00€ * 14/12). Οι υπολογισμοί γίνονται βάσει των καθαρών και μεικτών αποδοχών εργαζομένου αλλά και των εργοδοτικών εισφορών/ συνολικού κόστους της επιχείρησης. Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως η επιβάρυνση μιας επιχείρησης είναι κατά πολύ υψηλότερη από την ονομαστική αύξηση που λαμβάνει ως τελικό πληρωτέο ο εργαζόμενος καθώς ο εργοδότης θα πρέπει να καταβάλει υψηλές ασφαλιστικές εισφορές (βλ. εργοδότη αλλά και εργαζομένου).

Σημειώνεται ότι από την 1^η Ιουνίου οι συντελεστές των εργοδοτικών εισφορών και εκείνων των εργαζομένων ανήλθαν σε 22,29% και 13,87% αντίστοιχα (σύνολο 36,16%, από 36,66% μέχρι τον Μάιο του 2022), ενώ εντός του 2023 αναμένεται η εναπομείνουσα μείωσή τους κατά 0,6%, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της κυβέρνησης. Επίσης, η κυβέρνηση φαίνεται πρόθυμη να συζητήσει περαιτέρω πτώση των εισφορών (εργοδοτών και εργαζομένων) κατά 3 ή 4 ποσοστιαίες μονάδες σε βάθος τετραετίας, αρχής γενομένης από το 2024. Αντίθετα, αναμένεται οι ασφαλιστικές εισφορές των ελευθέρων επαγγελματιών να ανέλθουν λόγω του πληθωρισμού (9,6%), γεγονός που εκτιμάται ότι θα ασκήσει επιπλέον πιέσεις στην επιχειρηματικότητα παραμένουν μέχρι τον Μάιο του 2022 στα ίδια επίπεδα με εκείνα του 2021 και ανέρχονται στο 22,54% και 14,12%, αντίστοιχα (σύνολο 36,66%).

Πίνακας 3: Κατώτατος μισθός άγαμου, νεοεισερχόμενου στην αγορά εργασίας και συνολική επιβάρυνση επιχείρησης από 1^{ης} Ιουνίου 2022 (αναγωγή σε 12μηνιαία βάση υπολογισμού)

	Ανά Μήνα	Ανά Έτος
1. Συνολική επιβάρυνση επιχείρησης	1.017,24 €	12.206,88 €
(-) Εργοδοτικές εισφορές (22,29%)	185,41 €	2.224,92 €
2. Μεικτές αποδοχές μισθωτού (κατώτατος μισθός *14/12)	831,83 €	9.981,96 €
(-) Εισφορά εργαζομένου σε ΙΚΑ (13,87%)	115,37 €	1.384,50 €
3. Φορολογητέο Εισόδημα μισθωτού	716,46 €	8.597,46 €
(-) Φόρος εισοδήματος	0 €	0 €
4. Καθαρές αποδοχές μισθωτού	716,46 €	8.597,46 €

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων INEMY/ΕΣΣΕ
Οι μικροδιαφορές οφείλονται σε στρογγυλοποιήσεις

8. Υφιστάμενο Επιχειρηματικό Κλίμα και ο κλάδος του Εμπορίου

Η ελληνική οικονομία, όπως άλλωστε όλες οι οικονομίες διεθνώς, δέχθηκε εξαιρετικά ισχυρές πιέσεις από την υγειονομική κρίση, ενώ οι αναταράξεις συνεχίζονται εξαιτίας της ενεργειακής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα, το εμπόριο δέχθηκε τις υψηλότερες πιέσεις στον κύκλο εργασιών, σε απόλυτο μέγεθος, κατά τον πρώτο χρόνο της υγειονομικής κρίσης. Ο εν λόγω κλάδος, ο οποίος είναι ο μεγαλύτερος εργοδότης της χώρας (**17,4% της συνολικής απασχόλησης το 2022**), κατέγραψε συνολικό κύκλο εργασιών για το **2020 ύψους 115,5 δισ. ευρώ, σημειώνοντας απώλειες 10,1 δισ. ευρώ (ή 8,0%)** σε σχέση με το 2019. Στη συνέχεια, ο κλάδος ανέκαμψε και το 2021 ο κύκλος εργασιών ανήλθε σε 134,8 δισ. ευρώ, ενισχυμένος κατά 16,7% συγκριτικά με το 2020. Τα μεγέθη για το 2022 εκτιμάται ότι θα είναι ακόμη καλύτερα.

Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθούν τα εξής: Τα οφέλη από την ενίσχυση δεν κατανεμήθηκαν ισομερώς μεταξύ των επιχειρήσεων του κλάδου. Αντίθετα, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ως προς: **α)** το μέγεθος της επιχείρησης, **β)** τον επιμέρους κλάδο δραστηριότητας και **γ)** τη γεωγραφική περιφέρεια εγκατάστασης της επιχείρησης. Ενδεικτικό των ανισοτήτων είναι το γεγονός πως σε πρόσφατη έρευνα του INEMY για το πρώτο δεκαπενθήμερο των χειμερινών εκπτώσεων, περισσότερες από 4 στις δέκα επιχειρήσεις δήλωσαν πως οι πωλήσεις τους ήταν μικρότερες συγκριτικά με πέρυσι, ενώ την ίδια αναλογία παρουσίασαν και όσων επιχειρήσεων οι πωλήσεις παρέμειναν στα ίδια με πέρυσι επίπεδα. **Ωστόσο, ο νέος κατώτατος μισθός που θα προκύψει θα αφορά όλες ανεξαιρέτως τις επιχειρήσεις, χωρίς να εξετάζει τις επιδόσεις τους.**

Αναφορικά με τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στο εμπόριο, ο Πίνακας 4 απεικονίζει τις πιέσεις που έχουν αρχίσει να παρατηρούνται στον κλάδο εξαιτίας της διόγκωσης των τιμών αλλά και της αβεβαιότητας. Πιο συγκεκριμένα, ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών (ΔΚΕ) στις τρεις επιμέρους κατηγορίες του εμπορίου (Οχήματα, Χονδρικό και Λιανικό) αυξάνεται κατά το τελευταίο έτος (για όσο διάστημα υπάρχουν στοιχεία). Όμως, όταν εξετάζεται ο Δείκτης Όγκου, δηλαδή ο ΔΚΕ χωρίς τις επιπτώσεις του πληθωρισμού, η εικόνα γίνεται λιγότερο θετική. Ο Δείκτης Όγκου σε Οχήματα και Λιανικό συνεχίζει να κινείται ανοδικά αλλά με σαφώς πιο ήπιους ρυθμούς ενώ στο χονδρικό ο Δείκτης σημειώνει απώλειες. Οι εξελίξεις κατά τους επόμενους μήνες είναι εξαιρετικά κρίσιμοι για την αξιολόγηση των επιδόσεων του εμπορίου εν μέσω ιδιαίτερα δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας.

Πίνακας 4: Ετήσιες μεταβολές (%) Δείκτη Κύκλου Εργασιών (ΔΚΕ) και Δείκτη Όγκου (ΔΟ) στις επιμέρους κατηγορίες του Εμπορίου, 2022.

Κατηγορία	ΔΚΕ (%)	ΔΟ (%)
Οχήματα*	13,6%	4,0%
Χονδρικό*	24,5%	-5,3%
Λιανικό**	12,7%	3,6%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

*: Πρώτο εννεάμηνο του 2022

** : Πρώτο ενδεκάμηνο του 2022

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Στην ελληνική

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), Ετήσιοι Εθνικοί λογαριασμοί, Έτος 2021, Δελτίο Τύπου της 18^{ης} Οκτωβρίου 2022.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), Τριμηνιαίοι Εθνικοί λογαριασμοί, 3^ο Τρίμηνο 2022, Δελτίο Τύπου της 7^{ης} Δεκεμβρίου 2022.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Β' Τριμήνου 2022, Δελτίο Τύπου της 15^{ης} Σεπτεμβρίου 2022.

ΙΝ.ΕΜ.Υ. της ΕΣΣΕ, Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2021 και 2022.

ΟΑΕΔ (2021), Προτάσεις των Κοινωνικών Εταίρων για τη βελτίωση των Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης του ΟΑΕΔ, Ιανουάριος 2021.

Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ, 2022), «Εξελίξεις στο Ταξιδιωτικό Ισοζύγιο Πληρωμών: Νοέμβριος 2022», Δελτίο Τύπου της 23^{ης} Ιανουαρίου 2023.

Τράπεζα της Ελλάδος (2021), Ενδιάμεση Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2022, Δεκέμβριος 2022.

Υπουργείο Εργασίας, και Κοινωνικών Υποθέσεων, Πληροφοριακό Σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ», Ροές μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα σε περιβάλλον κορωνοϊού, Νοέμβριος 2022.

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Πληροφοριακό Σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ», Ειδικό Ετήσιο Τεύχος 2022.

Υπουργείο Οικονομικών, Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2023, Αθήνα, 21 Νοεμβρίου 2022.

Στην αγγλική

Akerlof G. (1982), "Labor contracts as partial gift exchange", *Quarterly Journal of Economics*, 97 (1): 543-569.

Arulampalam, W., A. Booth and M. Bryan (2004), "Training and the Minimum Wage", *The Economic Journal*, 114: 86-94.

Ehrenberg R. G. and R.S. Smith (2009), *Modern Labor Economics: Theory and Public Policy*, New York: Pearson.

European Commission, European Economy, European Economic Forecast, Institutional Paper 187, Autumn, 11 November 2022.

Kugler A., U. Schonberg και R. Schreiner (2018), "Productivity Growth, Wage Growth and Unions", European Central Bank available at: https://www.ecb.europa.eu/pub/conferences/shared/pdf/20180618_ecb_forum_on_central_banking/Schoenberg_Uta_Paper.pdf

ILO (2018), Minimum Wage Policy Guide, Chapter 1, Geneva: International Labour Organization.

ILO (2022), Topics, Wages, "How many countries have a minimum wage?", available at: <https://ilostat.ilo.org/topics/wages/>

ILO (2022) on Minimum Wages, available at: <https://www.ilo.org/global/topics/wages/minimum-wages/lang--en/index.htm>

IMF, World Economic Outlook: Countering the Cost of Living Crisis, October 17th, 2022.

McLaughlin C. (2009), "The productivity-enhancing impacts of the minimum wage: Lessons from Denmark, New Zealand and Ireland", *Centre for Business Research*, University of Cambridge, Working Paper 342.

Meer J. and J. West (2015), "Effects of the Minimum Wage on Employment Dynamics", *The Journal of Human Resources*, 30 (2): 500-522.

OECD, Economic Outlook, Volume 2022, Issue 2, Greece, December 14th, 2022.

Owens M. and J. Kagel (2010), "Minimum wage restrictions and employee effort in incomplete labor markets: An experimental investigation", *Journal of Economic Behavior and Organisation*, 73 (3): 317-326.